



*Crna Gora*  
*Ministarstvo ekonomije*  
*Direktorat za industriju i preduzetništvo*

**Izveštaj sa Javne rasprave**

---

**Nacrt Industrijske politike Crne Gore do 2020. godine**

**Septembar 2015. godine**

## UVOD

**Svrha industrijske politike je utvrđivanje strateškog okvira i prioriteta razvoja industrije, koji treba da doprinesu povećanju zaposlenosti, ubrzanom inovativnom razvoju svih regiona i ukupnom ekonomskom rastu, imajući u vidu raspoložive prirodne, ljudske i finansijske resurse.**

Izrada ovog dokumenta proizašla je iz potrebe jačanja konkurentnosti domaće privrede i na tim osnovama bržeg ekonomskog razvoja, ali takođe i zahtjeva Evropske komisije, u okviru poglavlja 20 – Preduzetništvo i industrijska politika, za kreiranjem i implementacijom sveobuhvatne industrijske strategije sa razvijenim sistemom evaluacije, na način predložen u Industrijskoj politici Evropske unije. U cilju što kvalitetnije izrade dokumenta, Ministarstvo je imalo na raspolaganju pomoć Projektnog tima, finansiranog od strane Evropske Unije.

Prilikom izrade Nacrta Industrijske politike Crne Gore do 2020. godine primijenjen je fazni pristup.

Uzimajući u obzir strateški značaj ovog dokumenta, analizirani su relevantni strateški dokumenti (Crne Gore i EU), ključni elementi industrijske politike EU i veze sa strategijom Evropa 2020, relevantnost EU finansijskih instrumenata i programa i dr. Takođe uz kontinuirane konsultacije sa relevantnim resornim institucijama javnog sektora, ostvarena je saradnja sa privatnim sektorom i istraživačkim institucijama, u cilju uključivanja svih ključnih aktera značajnih za uspostavljanje efikasnog procesa formulisanja i implementacije industrijske politike Crne Gore.

Kako bi se obezbijedila potpuna transparentnost u postupku izrade industrijske politike, kao i učešće svih relevantnih aktera koji mogu dati doprinos izradi dokumenta, proces konsultacija sa privatnim sektorom i naučno-istraživačkim institucijama započeo je u najranijoj fazi. Nakon izrade Polaznog dokumenta, koji je služio kao polazna osnova za izradu Prvog nacrta dokumenta, organizovani su operativni sastanci, u cilju informisanja i uključivanja ključnih aktera u proces izrade, kao i uspostavljanja dvosmjernog toka komunikacije.

U cilju dobijanja adekvatnih inputa potrebnih u definisanju ključnih smjernica i prioriteta industrijske politike, najznačajniji predstavnici privrede dali su svoja mišljenja i sugestije kroz anketu putem upitnika koji je pripremljen u skladu sa evropskim standardima. Kao ključni prioriteti istaknuti su unaprjeđenje poslovnog ambijenta, pristup preduzeća finansijama i razvoj neophodnih znanja i vještina, u skladu sa potrebama privrede.

Takođe, nakon izrade prve Radne verzije Industrijske politike Crne Gore do 2020. godine, organizovana je panel diskusija, na kojoj su predstavnici privatnog sektora i naučno-istraživačkih institucija bili u prilici da daju dodatne sugestije i preporuke za dalje unaprjeđenje dokumenta, prije upućivanja u dalju proceduru šireg konsultativnog procesa.

Kao uvod u proces širokih javnih konsultacija uvažavajući značaj i prije svega potrebe privatnog sektora, nakon izrade druge Radne verzije, u Ministarstvu ekonomije, 10. jula t.g. organizovan je Okrugli sto, sa predstavnicima privatnog sektora, na kojem su učešće uzeli predstavnici ključnih asocijacija i poslovnih udruženja privatnog sektora.

Tom prilikom, istaknuta je potreba usklađivanja ovog sa drugim relevantnim strateškim dokumentima, pojednostavljanja pojedinih dijelova teksta, definisanja prioriteta mjera, procesa implementacije u cilju usklađivanja obrazovnog sistema i tržišta rada, kao i potreba okončanja procesa privatizacije. Takođe je iskazano interesovanje za aktuelne EU programe, kao značajnu šansu za unaprjeđenje i internacionalizaciju poslovanja privatnog sektora.

## PROCES JAVNE RASPRAVE

U skladu sa Uredbom o postupku i načinu sprovođenja Javne rasprave u pripremi zakona ("Službeni list Crne Gore", broj 12/12), a imajući u vidu da je riječ o dokumentu od strateškog značaja za privredni razvoj Crne Gore, Ministarstvo ekonomije je povodom predstavljanja Nacrta industrijske politike Crne Gore do 2020. godine organizovalo Javnu raspravu u periodu 15. jul – 15. septembar 2015. godine.

Cilj Javne rasprave je bio da se omogući uključivanje što većeg broja predstavnika privatnog sektora, stručne i najšire javnosti u proces kreiranja industrijske politike.

Javni poziv za učešće u javnoj raspravi upućen je građanima, stručnim i naučnim domaćim i međunarodnim institucijama, državnim organima, poslovnim asocijacijama, malim i srednjim preduzećima, nevladinim organizacijama, medijima i drugim zainteresovanim organizacijama i zajednicama objavljivanjem u dnevnom listu „Pobjeda“, na veb stranici Ministarstva i na portalu e-uprave, dana 15.07.2015. godine. U cilju omogućavanja optimalnog uvida i davanja prijedloga, komentara i sugestija, uz javni poziv, objavljen je i Program javne rasprave, Nacrt dokumenta i kontakt za dostavljanje primjedbi i sugestija.

Javna rasprava, u trajanju od 62 dana od dana objavljivanja javnog poziva, zaključena je 15. septembra 2015. godine i odvijala se u skladu sa planiranim Programom javne rasprave.

Na samom početku Javne rasprave, 16. jula t.g, na sjednici Odbora udruženja MSP, predstavnicima značajnih malih i srednjih preduzeća, prezentiran je Nacrt Industrijske politike Crne Gore do 2020. godine, čime je započet proces javne rasprave o ovom dokumentu.

Tom prilikom, naglašeno je da su ključne preporuke za formulisanje industrijske politike, pored ostalog, proizišle i iz procesa usaglašavanja sa industrijskom politikom EU, a odnose se na izbor mjera čijom primjenom Crna Gora mora efikasno uticati na povećavanje konkurentnosti ekonomije na međunarodnom nivou.

Diskusija od strane privrednika ukazala je na potrebu stvaranja stimulativnijeg biznis ambijenta i uspostavljanja efikasnijeg funkcionisanja biznis zona. Ujedno, saopštili su i teškoće sa kojima se suočavaju u poslovanju (visoka cijena inputa), kao i potencijale u određenim oblastima sa dobrom sirovinском bazom koji se ne koriste (proizvodnja cementa u Pljevljima).

Po Programu, u prostorijama Privredne komore Crne Gore, dana 14.09.2015. godine, sa početkom u 9:30 časova, održan je Okrugli sto, kao završni događaj Javne rasprave.

Na okruglom stolu učestvovali su predstavnici resornih ministarstava, relevantnih odbora udruženja Privredne komore, Montenegro biznis alijanse, kao i drugi predstavnici malih i srednjih preduzeća, naučno-istraživačkih institucija i obrazovnih ustanova.

Uvodnu riječ na Okruglom stolu imao je generalni direktor Direktorata za industriju i preduzetništvo Dragan Kujović koji je istakao da industrija predstavlja jednu od najvažnijih privrednih grana, čiji stabilan rast doprinosi privrednom rastu i makro-ekonomskoj stabilnosti Crne Gore, uz dominantan uticaj na izvoz, kao i platni bilans. Naglasio je da je prepoznata potreba za izradom temeljnog planskog dokumenta, koji definiše novi pristup industrijskoj politici, zasnovan na povećanju produktivnosti, stimulanju preduzetništva i podsticanju inovativnosti, što će dovesti do inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta. Ujedno, istakao je da su kroz višegodišnji akcioni plan definisane konkretne aktivnosti (koje će se dalje razrađivati kroz jednogodišnje akcione planove) za unapređenje industrije i porast njenog učešća i doprinosa rastu BDP-a.

Potpredsjednica Privredne komore Ljiljana Filipović naglasila je da, s obzirom na značaj sektora industrije za privredni rast i makroekonomsku stabilnost, nedvosmisleno proizilazi potreba za restrukturiranjem crnogorske ekonomije u pravcu jačanja sektora industrije, posebno imajući u vidu dve ključne pretpostavke: nisku produktivnost i slabu konkurentnost. Ujedno, ispred te institucije, izrazila je zadovoljstvo zbog izrade ovog strateškog dokumenta, posebno imajući u vidu promjene statističkih pokazatelja u strukturi crnogorske ekonomije, gdje se tokom devedesetih godina i perioda tranzicije, učešće industrijske proizvodnje u ukupnoj proizvodnji mijenjalo sa 40% (90-ih) na 19,1% ( u 2000. godini), odnosno na 11,3% (u 2013. godini). Takođe, istaknuta je potreba izmjene samog koncept

razvoja, gdje svako dalje zadržavanje fokusa ka velikim preduzećima nije održivo, tj. da je potrebno stvaranje boljih uslova za razvoj malih i srednjih preduzeća, koja su (jednim dijelom) u funkciji velikih sistema, ali, većinom, samostalni privredni subjekti usmjereni ka tržištima znatno većim nego što je domaće. Osim navedenog, izražena je potreba i za razvijanjem "novih" industrija u kojima Crna Gora ima komparativne prednosti.

Nakon uvodnih razmatranja, učesnicima Okruglog stola je prezentiran Nacrt Industrijske politike, struktura dokumenta, razvojni koncept, kao i utvrđeni strateški okvir i ciljevi politike i ključna usmjerenja za ostvarivanje planiranih rezultata. Takođe, predstavljen je i proces izrade politike, kao i pristigli predlozi za unapređenje i dosadašnje aktivnosti na reviziji politike. Takođe, istaknuta je ocjena Evropske komisije da dokument ispunjava većinu zahtjeva Industrijske politike EU ali isto tako da će težište biti na procesu implementacije politike.

Tokom diskusije učesnici su u direktnoj razmjeni mišljenja, svojim komentarima i sugestijama ukazali na određena značajna pitanja koja se obrađuju u ovom dokumentu, među kojima kao ključne izdvajamo sljedeće:

G-din Milorad Vukotić, privatnik, je vrlo pozitivno ocijenio predlog politike i predstavio svoj koncept "Ekonomija opšte dobiti", koji predviđa korišćenje velikog potencijala štednje građana za investiranje. Kao potencijalno najisplativiju mogućnost ulaganja naveo je elektro-energetski sektor i izgradnju malih hidroelektrana, predlažući da njegov koncept bude obuhvaćen finalnom verzijom industrijske politike.

G-din Stojan Kralj, ispred preduzeća Simtex, govorio je o potrebi revitalizacije tekstilne industrije u Crnoj Gori, prije svega, sa aspekta osavremenjavanja tehnologije i osposobljavanja kadra koji je deficitaran u ovoj branši. Takođe, predložio je da se kreira program stručne obuke srednjoškolaca za ova zanimanja I da isti bude finansiran od strane države.

G-din Momčilo Popović, vlasnik firme Farmont, ukazao je da je Nacrt politike kvalitetan dokument i naglasio kao ključni problem finansiranje sektora MSP I visoke kamatne stope koje prednjače u regionu. Na ovu temu govorio je i Vesko Popović iz kompanije Sagar, istakavši vrlo pozitivno iskustvo malih i srednjih preduzeća u saradnji sa Investiciono razvojnim fondom.

Profesor dr Anđelko Lojpur sa Ekonomskog fakulteta je, između ostalog, naveo da Nacrt ima edukativnu podlogu, ali da je isti potrebno unaprijediti kvantifikovanim ciljevima, na bazi konkurentskih prednosti Crne Gore i uporednih iskustava razvijenih zemalja. On je dodao da bi procesu reindustrijalizacije trebalo da prethodi završetak procesa deindustrijalizacije, odnosno da se riješi problem loših preduzeća. Takođe se založio za revidiranje koncepta klastera za koji je ocijenio da nije dobro postavljen. Ujedno, istakao je značaj posjedovanja visokoobrazovanih mladih ljudi, ocijenivši to kao veliki crnogorski resurs.

G-din Zoran Vulević, direktor Montenegro biznis alijanse, istakao je da je potrebno ojačati vezu između nauke i privrede, nastaviti unapređenje biznis ambijenta u kojem posluju mala i srednja preduzeća u Crnoj Gori, dodatnim unapređenjem regulatornog okvira, olakšavanjem pristupa finansijama i rizičnom kapitalu. Posebno je istakao potrebu jačanja ljudskih kapaciteta i sticanja potrebnih znanja i vještina u prioritetnim sektorima.

**U okviru zaključnog komentarisanja, predstavnici privrede saglasni su u ocjeni da je Nacrt dokumenta Industrijska politika Crne Gore do 2020. godine kvalitetan, da predstavlja značajan pomak u formulisanju strateškog pristupa razvoju privrede i da pruža neophodne smjernice u cilju unaprjeđenja stanja u oblasti industrije i porasta njenog učešća i doprinosa rastu BDP-a.**

U odgovoru privrednicima, projektni tim i g-din Kujović, konstatovali su da je većina sugestija ugrađena u tekst dokumenta, kao i da ovaj dokument ima realne osnove i ciljeve, te da je najvažnija njegova implementacija kroz akcione planove koji će se donositi i revidirati na godišnjem nivou. U realizaciju predviđenih aktivnosti planirano je, kroz implementacionu strukturu, uključivanje svih zainteresovanih strana.

U okviru procesa Javne rasprave 15. septembra t.g. održan je i sastanak Radne grupe za pregovaračko poglavlje 20 – Preduzetništvo i industrijska politika, kako bi se članovi grupe upoznali I sa unaprijeđenom

verzijom dokumenta I iskazali stavove o aktuelnom dokumentu i procesu buduće implementacije, kao jedinom mjerilu za zatvaranje pregovaračkog poglavlja. Radna grupa je sa procesom i dinamikom izrade ovog dokumenta imala priliku da se upozna i tokom procesa izrade dokumenta, u maju mjesecu t.g.

Na održanom sastanku, poseban akcenat je stavljen na ciljeve koji su definisani u Nacrtu dokumenta, komentare EK kao i na proces implementacije politike koji slijedi. Članovi Radne grupe istakli su da su identifikovana tri ključna problema privatnog sektora, i to: poslovno okruženje, postojeća finansijska podrška i potreba za razvojem ljudskih kapaciteta. Dodatno, od strane prisutnih istaknut je problem visokih kamatnih stopa i problem finansiranja biznisa.

Otvorena pitanja koja su diskutovali članovi Radne grupe podudaraju se sa inputima koji su dobijeni od strane privrede na Okruglom stolu.

Posebno je značajno istaći da su, u procesu Javne rasprave, pristigle sljedeće pisane sugestije:

- Predlog/koncept "Ekonomije opšte dobiti", g-dina Milorada Vukotića;
- Od strane Crnogorske akademije nauke i umjetnosti dopis u kojem se iznosi da nova verzija dokumenta nema suštinskih izmjena u odnosu na raniju već je izvršeno odgovarajuće prestrukturiranje materije. Takođe su ponovljene i njihove ranije iznijete konstatacije u smislu nemogućnosti jasnog definisanja ciljeva industrijske politike i definisanja aktivnosti koje treba u tom domenu, sa aspekta domaćeg i inostranog tržišta uraditi u ponovnoj industrijalizaciji i uspješno napraviti akcioni plan;
- Sugestije g-đe Dragane Radević, člana Radne grupe za pregovaračko poglavlje 20, koje su se odnosile na inoviranje pojedinih podataka, pojačavanje određenih definicija u tekstu, kao i potreba tehničkog unapređenja i sređivanje teksta. Takođe, sugestije su se odnosile i na prekompoziciju teksta, u smislu redosljeda, preciznijeg definisanja vizije, potrebu razdvajanja trendova i projekcija, definisanja sektora turizma, preciziranje izvora podataka, preciziranja/dorade SWOT analize, uvođenje novih indikatora tokom perioda realizacije politike.

Nakon pažljive analize pristiglih predloga, od strane Ekspertskog i tima iz Ministarstva ekonomije odlučeno je:

- Predlog g-dina Vukovića razmatran je u okviru Ministarstva i Projektnog tima i zauzet je stav, da zbog svoje specifičnosti i sveobuhvatnosti, predlog prevazilazi okvire dokumenta Industrijska politika Crne Gore do 2020. godine, te je potrebno da bude detaljno razmatran u okviru Ministarstvu finansija, Centralne banke Crne Gore, Ministarstvu ekonomije - Direktorata za energetiku, kako bi se proverile mogućnosti primene i ocenili efekti predloženog koncepta;
  - Ministarstvo ekonomije je, s obzirom da je CANU imala priliku da se, kao i sve druge naučno-istraživačke institucije, uključi u najranijoj fazi izrade dokumenta, tokom procesa izrade već dalo odgovor na navode pomenute institucije u smislu da je u unaprijeđenoj verziji izvršena prekompozicija sadržaja i odgovarajuće restrukturiranje i unapređenje teksta. U cilju daljeg pojašnjenja svrhe i prioriteta Industrijske politike, kao i snažnije naglašenosti utvrđenih strateških ciljeva i ključnih mjera za njihovo ostvarivanje, izvršena su neophodna pojašnjenja formulacija i dodatna usmjerenja koja se odnose, prije svega na fizički kapital (energetika, resursna efikasnost..), potrebu boljeg strukturiranja djelova dokumenta koji se odnose na ljudski kapital i razvoj potrebne institucionalne infrastrukture. Takođe, u pogledu naglašene potrebe za reindustrijalizacijom, izvršeno je dodatno prekomponovanje sadržaja koje se odnosi na integrisanje modernizacije industrije i podrške za tehnološke oblasti i sektore sa potencijalom rasta i razvoja, kao i posebno naglašen značaj orijentacije ka pametnoj specijalizaciji i dr.
- Imajući u vidu navedeno i već ranije iskazano mišljenje Ministarstva ekonomije, zaključeno je da je na pomenuti dopis već dato odgovarajuće pojašnjenje u prethodnoj fazi.
- Sugestije g-đe Radević su opravdane i prihvaćene i biće predmet dodatnog unapređenja osnovnog teksta.

Nakon završetka Javne rasprave, 15. septembra t.g, pristupilo se unapređenju teksta i formulisanju Predloga dokumenta Industrijska politika Crne Gore do 2020. godine, koji će biti upućen u dalju proceduru prema Vladi Crne Gore.